כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 12 מתוך 17 | ניסן | 45 דק'

מחמץ למצה: מתכוננים לליל הסדר

פסח לכיתה א': סיפור יציאת מצרים, חמץ ומצה, בדיקת חמץ וביעורו, וליל הסדר עם מה נשתנה, מרור, חרוסת וכוס של אליהו.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "פסח": סיפור יציאת מצרים, חמץ ומצה, בדיקת חמץ וביעורו, ליל הסדר, הבנת קושיות מה נשתנה, מרור, חרוסת, כוס של אליהו

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
סיפור יציאת מצרים	הסבר בחמש תמונות, הפסוק 'והגדת לבנך' ומשימת הסדר בדף העבודה
חמץ ומצה	פתיחה: לחם מול מצה, הסבר ההבדל, והפסוק 'שבעת ימים מצות תאכלו'
בדיקת חמץ וביעורו	הסיפור 'עשרה פתיתים', משחק חיפוש חמץ בכיתה והלכות 3-4
ליל הסדר	קערת סדר לדוגמה על השולחן, סדר הלילה בקצרה ושקופיות
הבנת קושיות מה נשתנה	תרגול בזוגות: ילד אחד שואל וילד שני מראה את התשובה בקערה
מרור	טעימה קטנה של חסה או חזרת, והסבר: זכר למרירות העבדות
חרוסת	טעימה והסבר: זכר לטיט שעבדו בו במצרים
כוס של אליהו	הסבר המנהג ותמונה בשקופית, ושאלה בבוחן

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יספרו בקצרה את סיפור יציאת מצרים.
- התלמידים יבחינו בין חמץ למצה, ויכירו את בדיקת החמץ וביעורו.
- התלמידים יכירו את סימני ליל הסדר: מצה, מרור, חרוסת, ארבע כוסות וכוס של אליהו.

- התלמידים יבינו ששאלות מה נשתנה נועדו לעורר את הילדים לשאול, וידעו לשאול אותן בעצמם.

❓ השאלה הגדולה

לָמָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה שׁוֹנֶה מִכָּל הַלֵּילוֹת?

זו השאלה של הילדים עצמם בליל הסדר. כשהם מבינים שכל סימן על השולחן הוא תשובה לסיפור, הם מגיעים לסדר כשואלים פעילים ולא כצופים.

🧪 פתיחה

הניחו על השולחן פרוסת לחם רכה ומצה אחת. תנו לכמה ילדים למשש, להריח ולשבור. שאלו: מה ההבדל? למה הלחם תפוח והמצה שטוחה? אחרי כמה תשובות גלו: לבצק של הלחם היה זמן לתפוח, ולבצק של המצה לא היה זמן.

📖 הסבר למורה

בני ישראל היו עבדים במצרים, ופרעה העביד אותם בפרך. ה' שלח את משה, הביא על מצרים עשר מכות, ובני ישראל יצאו לחירות. הם יצאו במהירות, ולבצק שלהם לא היה זמן להחמיץ, ולכן אכלו מצות.

חמץ הוא מאכל מאחד מחמשת מיני הדגן (חיטה, שעורה, כוסמין, שיפון ושיבולת שועל) שבא במגע עם מים ותפח. בפסח אסור לאכול חמץ ואסור שיהיה חמץ ברשותנו. מצה נעשית מקמח ומים ונאפית מהר, בלי לתת לבצק לתפוח. בליל הסדר מצווה לאכול מצה.

בליל ארבעה עשר בניסן בודקים את הבית לאור נר ומחפשים חמץ בכל מקום שאולי הכניסו אליו חמץ. לפני הבדיקה מברכים 'על ביעור חמץ', ואחריה מבטלים את החמץ ב'כל חמירא'. יש נוהגים להניח לפני הבדיקה עשר פתיתים עטופים כדי למצוא אותם. בבוקר של ערב פסח שורפים את החמץ שנמצא ומבטלים שוב.

בליל הסדר מספרים לילדים את סיפור יציאת מצרים, כמו שנאמר 'והגדת לבנך'. כדי שהילדים ישאלו, עושים דברים משונים, והילדים שואלים 'מה נשתנה': למה מצה, למה מרור, למה מטבילים פעמיים ולמה מסבים. התשובה היא ההגדה כולה: עבדים היינו, וה' הוציאנו משם.

המרור (חסה או חזרת) מזכיר כמה מר היה לאבותינו בעבדות. את המרור טובלים בחרוסת, תערובת מתוקה של פירות ואגוזים, שמזכירה את הטיט שבו עבדו. שותים ארבע כוסות של יין או מיץ ענבים. נוהגים למזוג כוס מיוחדת, 'כוס של אליהו', ולפתוח את הדלת, כסימן לתקווה שאליהו הנביא יבשר על הגאולה.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **מהו חמץ:** חמץ הוא לחם, עוגה או פסטה מקמח שתפח. בפסח לא אוכלים חמץ ולא משאירים חמץ בבית. (שולחן ערוך, הלכות פסח)

2. **מצה:** מצה עשויה מקמח ומים ונאפית מהר. בליל הסדר יש מצווה לאכול מצה. (שולחן ערוך אורח חיים תעה)
3. **בדיקת חמץ:** בלילה שלפני ערב פסח בודקים את הבית לאור נר. לפני הבדיקה מברכים על ביעור חמץ. (שולחן ערוך אורח חיים תלא-תלב)
4. **ביעור חמץ:** בבוקר של ערב פסח שורפים את החמץ שמצאנו, ואומרים שכל חמץ שנשאר הוא כמו עפר. (שולחן ערוך, הלכות פסח)
5. **מה נשתנה:** בליל הסדר הילדים שואלים מה נשתנה, וההורים מספרים את סיפור יציאת מצרים. (שולחן ערוך אורח חיים תעג)
6. **מרור וחרוסת:** אוכלים מרור זכר לעבדות המרה. טובלים אותו בחרוסת, זכר לטיט. (שולחן ערוך אורח חיים תעג-תעה)
7. **ארבע כוסות:** בליל הסדר שותים ארבע כוסות. ילדים שותים מיץ ענבים. (שולחן ערוך אורח חיים תעב)
8. **כוס של אליהו:** נוהגים למזוג כוס מיוחדת לאליהו הנביא ולפתוח את הדלת. מקווים לגאולה. (מנהג ישראל)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ

(שמות יב, טו; נבדק מול מכון ממרא)

מראים מצה ושואלים: כמה ימים אוכלים מצות? סופרים על האצבעות עד שבע.

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא

(שמות יג, ח; נבדק מול מכון ממרא)

זו המצווה לספר לילדים: שואלים מי יספר לכם את הסיפור בליל הסדר.

📚 סיפור לקריאה בקול

בַּלַּיְלָה שֶׁלִּפְנֵי פֶּסַח הַבַּיִת הָיָה נָקִי.

אִמָּא הֶחְבִּיאָה עֲשָׂרָה פִּתִּיתִים קְטַנִּים.

אַבָּא הִדְלִיק נֵר וּבֵירֵךְ בְּרָכָה.

הַיֶּלֶד וְהָאָחוֹת הַקְּטַנָּה קִיבְּלוּ נוֹצָה וְכַף.

הֵם חִיפְּשׂוּ מִתַּחַת לַסַּפָּה וְעַל הַמַּדָּף.

אַחַת, שְׁתַּיִים, שָׁלוֹשׁ, הֵם סִפְּרוּ.

בַּסּוֹף מָצְאוּ אֶת כָּל הָעֲשָׂרָה!

בַּבּוֹקֶר שָׂרְפוּ אֶת הֶחָמֵץ בֶּחָצֵר.

הָאָחוֹת שָׁאֲלָה: לָמָּה אֵין לֶחֶם בְּפֶסַח?

הַיֶּלֶד אָמַר: בְּלֵיל הַסֵּדֶר תִּשְׁאֲלִי, וְאַבָּא יְסַפֵּר.

שאלות על הסיפור:

1. מה עשה אבא לפני שהתחילו לחפש?
2. למה היה חשוב לספור את הפתיתים ולמצוא את כולם?
3. איזו שאלה האחות הקטנה תשאל בליל הסדר?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: לחם מול מצה, ממששים, משווים ושואלים למה. (4 דקות)
2. הסבר: סיפור יציאת מצרים בחמש תמונות, והפסוקים 'שבעת ימים מצות תאכלו' ו'והגדת לבנך'. (8 דקות)
3. סיפור: 'עשרה פתיתים' ושאלות, והלכות בדיקת חמץ וביעורו. (7 דקות)
4. פעילות: חיפוש חמץ בכיתה עם פנס, נוצה וכף. (8 דקות)
5. קערת הסדר: מכירים מצה, מרור, חרוסת וכוס של אליהו, טועמים מעט מרור וחרוסת, ומתרגלים מה נשתנה בזוגות. (9 דקות)
6. דף עבודה: ארבע המשימות. (6 דקות)
7. סיכום: כל ילד שואל שאלה אחת ממה נשתנה, והכיתה עונה יחד 'עבדים היינו'. (3 דקות)

🎲 פעילות: בלשי החמץ

מה מכינים: עשרה כרטיסי חמץ מצוירים, פנסים קטנים (או פנסי טלפון), נוצות, כפות מקרטון, שקית נייר. לקערת הסדר: מצה, עלי חסה, חרוסת, כוס יין ריקה לאליהו.

1. לפני השיעור החביאו בכיתה עשרה כרטיסי 'חמץ' (ציור של לחם או עוגה) במקומות גלויים למחצה.
2. מחלקים את הכיתה לזוגות; כל זוג מקבל פנס, נוצה וכף מקרטון.
3. המורה אומרת בקול את שם הברכה 'על ביעור חמץ', והילדים עונים אמן. זהו תרגול בלבד, בלי ברכה אמיתית.
4. הזוגות מחפשים ומביאים את הכרטיסים לשקית; סופרים יחד עד עשר.
5. בסוף 'שורפים' את השקית: קורעים לפיסות וזורקים לפח, בלי אש.

משחק תנועה / שיר: משחק 'מצה או חמץ?': המורה אומרת שם של מאכל. אם הוא חמץ הילדים תופחים כמו לחם, קמים וידיים לצדדים. אם אפשר לאכול אותו בפסח, הם מתיישבים שטוחים כמו מצה.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים, הדביקו ציורים קטנים ליד המילים (מצה, לחם, נר, כוס), וקראו להם את השאלות בקול.

אתגר: ילדים קוראים יכולים לקרוא את ארבע הקושיות מתוך הגדה של ילדים ולסמן מה התשובה לכל אחת על קערת הסדר.

🏠 מכתב קצר להורים

היום למדנו על פסח: בני ישראל יצאו ממצרים, לכן אוכלים מצה ולא חמץ. למדנו על בדיקת חמץ, על מה נשתנה, מרור, חרוסת וכוס של אליהו. בבית: תרגלו יחד את מה נשתנה, ותנו לילד לעזור בבדיקת החמץ.

💡 הערות למורה

- בפעילות החיפוש אין להשתמש בנר דולק בכיתה; השתמשו בפנס. בבית הבדיקה נעשית עם מבוגר בלבד.
- בטעימת החרוסת היזהרו מאלרגיה לאגוזים. אפשר להכין חרוסת בלי אגוזים, ממרים ותפוחים.
- את המכות ואת סבל העבדות ספרו בעדינות: 'היה להם קשה', 'ה' הציל אותם', בלי תיאורים מפחידים.
- הלחנים והנוסח של מה נשתנה מעט שונים בין הקהילות. אפשר להזמין ילדים לשיר בנוסח של הבית.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

🔗 עוד באתר על הנושא

- חגים ומועדים: פסח מעבדות לחירות (כיתות ה'-ו', להעשרת המורה)

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- שמות יב, טו (מכון ממרא)
- שמות יג, ח (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: פסח

1. 1. בּוֹדְקִים חָמֵץ עִם נֵר · 2. שׂוֹרְפִים אֶת הֶחָמֵץ · 3. יוֹשְׁבִים לְלֵיל הַסֵּדֶר · 4. שׁוֹאֲלִים מָה נִשְׁתַּנָּה
2. מַצָּה
3. מָרוֹר ← הָעֲבֹדוּת הָיְיתָה מָרָה · חֲרוֹסֶת ← הַטִּיט בִּמְצָרַיִם · מַצָּה ← יָצְאוּ מַהֵר מִמִּצְרַיִם
4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.